

küldte meg.) Én azt hiszem, hogy ebben ugyan nem talált sem fátyolozott, sem ködös dolgot. Ehhez még csak azt óhajtom hozzáfűzni, hogy nagyon gyakran volt alkalmam és módom vallási nézetemet nagyon egyszerű, sőt teljesen tanulatlan emberek előtt fejtegetni, akik oly jól megértették, hogy a legnagyobb tökéletességgel közölték másokkal is, amit tőlem hallottak, nemcsak fiatal és szabadgondolkodásra hajlamos emberekkel, de öreg paraszttal is. Egészen másképpen áll a dolog az úgynevezett „művelt körök“nél; csak kevés kivétellel találtam itt olyanokra, akik jól megértették volna. Megértésről szöveg és — nem véleménykülönbségről. Mert ahol véleménykülönbség van, ott komoly ellenvetésekkel állnak elő az emberek, de ilyenekről szó sem volt: egyszerűen nem értették meg, nem fogták föl, amit mondtam. Ugy, hogy azt kell mondanom, hogy a vallási igazságok világos és tiszta megértésére nemhogy nincs szükség semmiféle tudományosságra, amit Schmitt olyan nagyon szükségesnek tart, hanem ellenkezőleg: semmi sem áll utjában annyira az egészséges, természetes, józan vallási gondolkodás kialakulásának, mint az, amit „képzettség“nek és „tudományosság“nak neveznek. És nem is lehet ez másképp. Egy valaki a népből, ha elvetette régi hitének babonáit, szabad és alkalmas lesz szellemileg az igazság befogadására; míg egy tudós, már a gimnáziumokban kezd szellemileg megromlani és romlik egész életén át az egyetemeken és akadémiákon keresztül s akár megtartja a babonás hitet, akár nem: a feje teletömődik a tudomány dognáival, amelyek teljesen összeegyeztethetetlenek a vallásos igazságok egyszerű és észszerű tartalmával.

Jasznaja-Poljana, 1910 jan. 5 (18).

Üdvözléssel
Leo Tolsztoj.

SCHMITT JENŐ DR. VÁLASZA.

Szeretreméltó Barátom!

Mindaz, amit Tolsztoj a tudomány értékéről és a vallásos megismerésről ír, részben téves, részben homályos. Én még nem ismerem, az ő újabb munkáját, („Az élet értelme“ e. mű újabb átdolgozása volt) de mivel én azt írja, hogy Tolsztoj munkáinak ismerői számára nincs benne új, ennél fogva a vitatott kérdések tisztázásában az eddigi fejtegetéseire támaszkodom.

Tolsztoj kimondottan állást foglal Isten fogalmának a meghatározása ellen, mert: „Istent nem fogalom meghatározásból ismerem, hanem egész más módon. A fogalom meghatározás szétrombolja bennem a megismerést“, — írja ő maga. Én kénytelen vagyok az ő magyarázatataihoz tartani magamat, amikor az a kérdés vetődik föl, hogy mennyire állászó — azaz világos és tiszta — Tolsztoj isten-ésméje, különösen az egyszerű emberek számára. A fent idézett mondatához kapcsolva aztán azt fejtegeti, hogy Istent a következő kérdés feltevése útján ismerheti meg az ember minden kétséget kizáróan: *Miért vagyok?* — Anyámtól születtem, anyám a nagyanyámtól, a nagyanyám a dédanyámtól és a sorban legutolsó kitől született? És elkerülhetetlenül Istenhez jutok el. (Mindennapra, júl 7.) Mivel azonban Tolsztoj, mint korábbi munkáiból tudjuk, a „teremtőisten“ eszméjét elveti, ennél fogva az itt említett láncolatot követve, végül mégis megrekedünk az okok testi soránál. Az pedig egyáltalán nem világos és szükségesszerű, hogy a testi okok láncolata összességének feltétlenül valami isteninek, felsőbbrendű tökéletességnek kell lennie, amikor minden egyes láncon — amennyiben testi; — nagyon is tökéletes. Majd egy fordulattal ezeket mondja: „... gondolataim, eszem ősforrása: Isten. Szeretetem ősforrása: Isten. Az anyag ősforrása: Isten.“ Hogy az „ősforrás“ itt mit jelent, egyáltalán nem világos, mivel

nála a teremtőisten eszméje számításba nem jön. Még kevésbé tisztázódik a kérdés, amikor Tolsztoj így szól: „... a világ élete valahinek az akarata szerint folyik...“ vagy: „... valaki, mint a maga biztos művét hozza létre mindazt, ami a világban és bennünk végbemegy...“ Hogy a történések mögött valaki — tehát egy intelligencia — álljon, az nem olyan egyszerűen világlik be minden emberi elme számára; olyan intelligencia, amelyik valóban irányítja az összes eseményeket. Egyébként is, az a sok értelmetlenség, borzalomság és célszerűtlenség, ami úgy az organikus természetben, mint az emberi nem történetében jelentkezik számunkra, egyáltalán nem szolgálja azt a célt, hogy meggyőzzön bennünket, csak úgy egyszerűen egy szeretetteljes, mindenről gondoskodó atyai bölcsesség jelenlétéről a dolgok mögött. Ami az „ősforrás“t illeti, úgy az is feltételezhető, hogy az okok láncolata egy körfolyamatot alkot s így ebben nincs helye semmiféle isteninek; hogy ez másképp legyen, annak elfogadása nem oly egyszerűen magától adódó valami. Tolsztoj egyszerűen a végességy tevékenységét minden teketória nélkül átviszi egy hipotetikus isteni lényre és ez tünik fel előtte úgy, mint „ősforrása“ a dolgoknak, mint az isteninek az értelme.

Ész és szeretet azonban magasrendű szellemi élmény és szemlélet. Ezt, mint illet az önismeretünkben kell felderítenünk. Ez az önismeret azonban nincs csak úgy egyszerűen adva számunkra; ez a tudomány egyik legnagyobb és legnehezebb feladata. Hogy Tolsztoj mily kevésbé érti ennek a világossá tételét, az a következőkből tünik ki: „Gondolatok Istenről“ című művének IX. fejezetében ezeket mondja: „Isten a mindenség, a végtelen világ, amelynek én része gyanánt érzem magamat“. Mi ez? Hát nem az a világosság-e, hogy a végtelent a véges nem tartalmazhatja, hogy a rész nem folytathatja magában az egészet, s ha Tolsztoj idézett álláspontja helyes lenne, abból éppen az ellenkezője következne, az ugyanis, hogy mi Istent egyáltalán semmi módon felfogni nem tudnók, mert mi csak mindig részekről szerezhetnénk tudomást, amelyek éppenséggel nem teszik Istent. Nem úgy van-e, hogy valamiképp az egésznek, ennek a végtelennek adva kell lennie bennünk, hogy egyáltalán tudhassunk róla. Arra vonatkozólag pedig Tolsztoj fejtegetései egyáltalán nem adnak felvilágosítást, hogy ez mint van, miképp lehetséges. Amiód Tolsztoj azt mondja, hogy ő magát „csak mint Isten egy részét képes felfogni“, vagyis mint valami elemjészően csekély dolgot a végtelen Istennel szemben: úgy ezzel a véges, csekély valamivel szembeállít egy más valamit, a végtelent, amit egyáltalán nem állíthatna vele szemben; ha a végtelen nem volna valamiképp tudatában adva, mert a végesség határain belül mozogva, a végtelenig soha el nem jutna.

Hogy mily nagyon téved Tolsztoj úgy a tudomány, mint a tiszta megismerés értékelésében, amikor az egyszerű parasztot állítja élénk példaképpen, az leginkább kitünik Kopernikus rendszerének a megítéléséből. Tolsztoj nem veszi észre, hogy a mozgás érzéki észrevételének pusztán tudomásulvétele — annak még nem a magyarázata, még kevésbé tiszta megismerés; az ember pedig az érzéki észrevételek egyszerű megállapításánál nem áll meg, hanem mindig kutatja az észrevett, tapasztalt adottságok összefüggését. És ha nem talál olyan magyarázatot, amely a logikus gondolkodásból ered, talál rá a fantáziájában, legalább is megkísérel, hogy találjon. És ha közelebről vizsgáljuk a dolgot, ez a tényleges helyzet az egyszerű paraszt esetében is. Az ókorban a csillagok mozgásának tudományos magyarázatát a ptolemauszi rendszerrel próbálták megadni. Ez azonban nagyon komplikált és mesterséges volt és egyáltalán nem felelt meg a csillagok mozgásáról szóló pontosabb ismereteknek, amelyekhez a táveső feltalálása után jutottak az emberek. Ez a magyarázat aztán megdőlt; helyébe egy másik került, az, amelyet Kopernikus, Kepler és Newton állapítottak meg az általuk felfedezett törvények alapján.

Az egyszerű paraszt azonban minderről semmit sem tud, minél fogva fantáziája segítségével csinál magának egy másikat, amely szerint a jó Isten, akit a maga formájára és hasonlatosságára emberi személynek képzel el, — mint a világ ura és atyja, mozgítja és irányítja az összes csillagokat és tőle várja a jó időt meg a rossz időt, az esőt meg a napfényt. Mivel nincs neki tudományos magyarázata a dolgokra, talál és alkot magának egy fantasztikus magyarázatot és hátteret. Mint Tolsztoj helyesen jegyzi meg, a tudományos magyarázatnak van rendesen egy hipotetikus oláza is, de nem szabad megfelekednünk arról, hogy a tudományos hipotézisek csak annyiban állnak meg, amennyiben tapasztalati alapon és matematikailag ellenőrizhetők, míg a fantáziaszülte magyarázatokban hinni kell; azok képek, amelyek valósága ellenőrizhetetlen. Az egyszerű paraszt lelki világában nem a racionalista Tolsztoj deizmusának ismeretlen, fogalmi ködökbe burkolt istene jelenik meg, hanem egy fantáziaszülte mindenható nagyúrnak vagy atyának a képe, aki a dolgokat irányítja. Öneki ez a — magyarázat.

Legutolsó újdonságok szörmebundákban

Zay Mihály

szörmedivatszalon

Budapest, IV., Haris-köz 4.

Tévedés azt hinni, hogy teljesen mindegy, milyen magyarázatunk, milyen ismereteink vannak a természetvilág tüneményeiről: tudományos-e, vagy fantasztikus teológiai s a tudományos magyarázat keresése csak tétlen emberek időtöltése. Hol lenne egész kultúránk, társadalmi életünk, ha Kopernikus, Kepler és Giordano Bruno — meg nem változtatták volna az ég képét; a mindenségről alkotott fogalmainkat. A középkort csak nem tartja Tolsztoj a mainál ideálisabb állapotnak?

Egy belső végtelenség, egy belső istenség gondolata is csak abban az esetben válhat világossá, ha mi először ezt a végtelent, mint a világok végtelen terét a külvilágban szemléljük, hogy aztán ráeszméljünk arra, hogy ez tulajdonképpen a mi saját benső — szellemi — végtelenségünknek a szemlélete. Az emberiség szellemi felszabadításának és morális felemelkedésének egész kérdése szorosan összefügg az élet problémáinak tudományos megoldásával, ezért van a tudományos megismerésnek mindennél gyakorlatibb fontossága. Mily nehéz, kanyargós és bonyolult volt az az út, amelyen végre Kopernikus is meg Newton is eljutott a maga egyszerű, átlátszó tudományos formulájához! Ugyanígy vagyunk ennek a másik, hasonlíthatatlanul magasabbrendű tudományos megismerésnek a kérdéseinél is: hogy mi a szellem, mi az Isten? A magányos gondolkodók nehéz és bonyolult munkássága nélkül sohasem jutnánk el azokhoz az egyszerű, átlátszó gondolati formákhoz, amelyek aztán alkalmassak arra, hogy köztudattá váljanak. Ők a hivatottak arra, hogy a tudományos megismerés fényével megvilágított igazság által az emberiséget felszabadítsák mai szellemi és anyagi szolgátságából.

Berlin-Schmargendorf, 1910 január 28.
Szívvel üdvözléssel.

E. H. Schmitt.

A vita ezzel a levéllel azán Tolsztoj és Schmitt Jenő, a magyar származású filozófus között lezárult. Skarván Béla dr. természetesen elküldte Tolsztojnak Schmitt választ, amire Tolsztoj Schmittnek írt — kevéssel halála előtt (1910 szeptember 10-én) *Kocsi-tyéből*, ahová pihenni tért — egy levelet, amelyben elismeri, hogy Schmitt álláspontja a helyesebb és tisztább. „Lényegbeli eltérés egyébként sem volt közöttük, — írja Tolsztoj — hiszen alapgondolatainkban mindig egyeztünk.“

És ma: mindnyájan halottak; viaskodásuk a tudománnyal, a vallással, az élet összes kis és nagy problémáival véget ért!...

(—)

Egy fejlődő magyar iparág

Kevés országban érvényes annyira a „nemo propheta in patria sua“, mint éppen nálunk. Mindennapos jelenség, hogy magyar értékek, tudományos, művészeti, ipari vagy más téren egyaránt, legjobb esetben közönnnyel találkozunk mindaddig, míg a külföld félmjelzését megszerezniük nem sikerül. Ritka jelenség, hogy magyar érték saját erejéből érvényesül itthon, mert energiával, idővel, vagy — last but not least — anyagi felkészültséggel nem győzi.

Fokozott mértékben áll ez az iparra, így immár fejlődésnek indult zongoraiparunkra is.

A háború előtt építettek ugyan jó magyar zongorákat, ezek azonban a közös vámerület idején az évszázados, nemzetközi viszonylatban is jelentős bécsi zongoraipar mellett nehezen érvényesülhettek.

Az összeomlás után a Magyar Általános Hitelbank leányintézete, a *Hermes* magyar általános váltóüzlet rt. érdekkörébe tartozó *Musica* zongora- és hangszerkereskedelmi rt. is felvette a zongoragyártást. A vállalat igazgatósága áldozatot nem kímélve, magáévá tette a zongoragyártásban bevált összes modern vívmányokat, saját szakmunkásokat nevelt és nem is egy évtized alatt a gyártásban odáig jutott, hogy elsőrangú szakemberek véleménye szerint a *Musica*-zongorák ma már úgy hangszépség, mint játszóképesség és külső esztétikájában az azonos árú elismert külföldi gyártmányokat messze felülmúlják.

Zenei intézmények (Magy. kir. Operaház, Városi Színház, számos fővárosi elsőrangú zeneiskola), valamint elismert művészek játszanak *Musica*-zongorán, melynek ma már itthon megbecsült neve van és így érzékeny versenyt jelent a külföldi zongorák számára. E verseny jelentőségére külkereskedelmi mérlegünk szempontjából felesleges rámutatnunk.

A Magyar Általános Hitelbank, mely az ország iparosítása terén a legnagyobb érdemeket szerezte, a vállalatával is behozonyította, hogy az áldozatok nem hiábavalók, ha a cél: minden irányban legelsőrendű hazai terméket előállítani.

A vállalat, mely fejlődésének újabb állomásához érkezett, amennyiben legközelebb saját gyárépületébe költözik, figyelmét immár az exportra irányítja, hogy a külföldön is öregbítse a magyar ipar hírnevét.

1885 **45** 1930

év

Köszönetet mondok vevőimnek

azon hűséges támogatásért, melyet irántam ezen hosszú idő alatt tanúsítottak. Nekik köszönhetem mindenekelőtt cégem fellendülését, ők tették lehetővé, hogy állandóan emelkedő forgalomban következtében áraitam újra és újra leszállíthassam. Ma a **Weiner Máttyás** cég fogalom minőség és olcsó ár tekintetében. Látogasson meg tehát, hogy hálátam Önnek is lerohassam.

Weiner Máttyás

VI., Andrassy-út 3

T á j é k o z i a t ó á r a k :

Mosóselyem	szép, új minék 2,40, 1,98.....	1.40	Creme de Chine	tiszta selyem, Meteor-minőség.....	8.80
Raye creme	tiszta gyapjú.....	4.—	Nyersselyem	nyers színben 4,80.....	3.90
Marocain	tiszta selyem.....	10.80	Georgette Flamenga	tiszta gyapjú 12,80...	9.80
Mousselin imprimé	eredeti francia.....	5.40	Pongyola creme	eredeti japán 1,98.....	1.75
Creme de Chine	műselyemből, nagyon szép minőség.....	5.80	Crepella	tiszta gyapjú 6,80.....	4.80

Mintákat nem küldhetek!

HORVÁTH ÉS HALÁSZ

BUDAPEST, IV., VÁCI-U. 26

A LEGNAGYOBB VÁLASZTÉK FEKETE KÖPENYEK, RUHÁK, BLOUSOKBAN

ALAPITVA: 1895

NYÁRI MODELLJEINK BEÉRKEZTEK!